

šolstva na ono široko in globoko podlago, kakršno hoče imeti bodočnost narodne kulture. Majhni ljudje ne ustvarjajo velikih del. Vse je le kratka prehodna doba...

In to dejstvo naj služi v tolažbo vsem, ki gledajo v šolstvu glavnega kulturnega činitelja in ki hočejo šolstvo reformirati tako, kakor to zahtevajo vsestranski interesi narodovega materialnega in moralnega življenja. Vsak dan prihajamo bliže oni dobi, ko bodo tudi taki moderni in resnični šolniki mogli in morali govoriti in — ustvarjati!

*

Dunaj, 1. marca 1918.

Včeraj, t. j. 28. februarja, so se vršila tu posvetovanja zaradi državnega prispevka za draginski doklade ljudskošolskemu učitelstvu v letu 1918. Tega posvetovanja so se udeležili zastopniki učitelstva vseh narodov — razen Jugoslovancev, ki niso na to posvetovanje iz meni neznanega vzroka dobili nobenega povabila. V imenu Jugoslovanskega kluba je konferiral z učiteljskimi delegati poslanec dr. Vrstovšek, ki je obenem razložil potrebe učitelstva južnih dežel. Vsi govorniki so izrekli soglasje z odsekovim predlogom. (Glej vlogo Deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani v razpredelku „Iz naše organizacije“ v današnji številki našega lista! Op. uredn.) — Odsek mora zahtevati, da bo v zakonu izrečeno povedano, naj se enkratni državni nabavni prispevek za l. 1918 določa in izplačuje natančno po ključu in načinu, kakor to velja za državno učitelstvo, in po rodovinskem stanju z dne 1. januarja t. l. Potem bo vsak dvom izključen in vsaka samostojna razlaga nemogoča. Država pa naj ta denar učitelstvu sama direktno nakaže, nikakor pa ne sme denarja izročiti deželni odbor, da bi ga delili „po lastni previdnosti“. O tej „previdnosti“ deželnega odbora imajo na Kranjskem prebride izkušnje. Po drugih deželah pa, koder slušuje tudi slovensko učitelstvo, a vladajo tuje rodnosti deželni odbori, bi bila taka „previdnost“ temu učitelstvu samo v kvar. Vse dosedanje izkušnje nas silijo do teh zahtev, ki morejo edine garantirati, da bo vse slovensko učitelstvo deležno tega podpora po načelu enakopravnosti in pravičnosti!

Goriškemu učitelstvu!

Za goriško učitelstvo ima deželni odbor 440.000 K. O razdelitvi bo sklepal na prvi seji. Predlog deželni odbor je: Vsak učitelj (učiteljica?) dobi 450 K; če je poročen, nekaj več; za vsakega otroka po 100 K, nadalje še po 50 K, kakor služi več nego 5, oziroma 15 let. Podpore bi šle do 1000 K. — Toliko učitelstvu v znanje, da si ne bo delalo nepotrebnih iluzij. Kdaj se bo ta državni nabavni prispevek razdelil, se še ne ve.

Gordiški voz.

Učitelja čaka
strgan rokav,
palca beraška,
prazen bokal.

Prosto po Vodniku in sedanjim razmeram primerno.

1.017.800 K — natančno toliko državnega denarja je prišlo v Ljubljano na finančno ravnanje dne 22. januarja leta 1918. po Kr. roj. Dva dni pozneje, t. j. dne 24. istega meseca in leta, je bilo nakazilo realizovano deželni odbor. To je tisti denar, ki ga je država dala glasom sklepa državnega zbora kranjskemu učitelstvu kot enkratni nabavni prispevek za leto 1917, ki bi moral biti že izplačan vsakemu v nedeljenem odplačnem znesku po rodovinskem stanju z dne 1. decembra 1917, torej je to učiteljski denar — naš denar!

Kje je ta denar in kaj delajo z njim, da ga ne dajo učitelstvu, ki je njegov in ki ga krvavo potrebuje?

Pretekli petek, dne 1. t. m., se je vršila seja deželnega šolskega sveta, in tedaj je dr. Ravniar vprašal gospode tako, kakor smo zapisali zgoraj. Tisti čas je prejemal grof Attems brzojavke od okrajnih učiteljskih društev, ki ga klicajo v zadnji uri na pomoč, da učitelstvo ne pogrigne od pomanjkanja. To se vendar čudno in neverjetno glasi: Učitelstvo ima od države nakazani milijon kron, a tega denarja mu ne izplačajo, da mora vzlic temu, čeprav je njegov denar že več kot mesec dni v Ljubljani, v besede pravem in žalostnem pomenu stradati. Deželni gospodje so se izgovarjali, da oni niso temu krivi, vladni gospodje pa so tarnali, da je njihovo razdelitveno delo tako težavno in tako komplicirano, da ga doslej

niso mogli rešiti, da ga tudi v doglednem času ne bodo mogli rešiti, čeprav se trudijo in pehajo noč in dan! Noč in dan! Toda vkljub temu napornemu delu — ali pa morda ravno zaradi njega — trpi kranjsko učitelstvo prave pravcate Tantalove muke: ima svoj denar, a ne more do njega, da bi se rešilo gospodarskega propada!

Kakor vidimo, so naši krušni očeti spletni nov Gordiški voz. Modernega veka, ki ga ne morejo razvozlati, da bi se iz njegove sredine izluščil milijon kron učiteljskega denarja in prišel naposled v prave roke. Treba bi Aleksandra Velikega Druga, da razseka ta Gordiški voz. nove izdaje in reši kranjsko učitelstvo materialnega pogina. Preden nam prijazna usoda zopet nakloni takega znamenitega moža, se utegne naš milijon na obrestih razkoti do drugega milijona, mi pa bomo vzlic temu še vedno lačni in raztrgani!

Da prihranimo, oziroma vrnemo gospodom vsaj nočni počitek, ki so ga zaradi nas izgubili, in da se ne pretegnejo z dnevnim delom, ki jim ga razdelitev našega denarja provzroča, se jih usojamo opozarjati na enostavno pot, ki bi bilo mogoče po njej brez genialnosti Aleksandra Velikega priti do jedra temu novodobnemu Gordiškem vozlu in dati čimprej učitelstvu to, kar je samo in edino njegovo! Bojimo se le, da je bilo vse dosedanje delo naših prijateljev na dež. šol. svetu zaman, ker niso prišli še do nobenega rezultata, in da bodo morali začeti iznova, ako hočemo vsaj še v tem letu priti do svojega denarja. Dela, ki bi ga kolikorjaki praktični šolniki ali uradniki rešili najpozneje v enem mesecu, bi se mi lotili po tem načrtu:

1. Okrajni šolski sveti pošljejo okrožnice vsem šolskim vodstvom svojega okraja z naročilom, naj po teh in teh točkah ugotovijo rodovinske razmere učitelstva svojih šol po stanju z dne 1. decembra 1917, kakor se je glasila določba sklepa državnega zbora. To delo morajo šolska vodstva dokončati **tekoma tedna** in svoje izdelke poslati svojemu okrajnemu šolskemu svetu.

2. Ti odgovori pridejo v roke okrajnim šolskim nadzornikom. Ti imajo nalogo, da **tekoma tedna** pregledajo in preizkusijo doposlane referate svojih podrejenih šol ter svoj izdelek pošljejo deželni šolski svet. Ako bi tega dela okrajni šolski nadzorniki v določenem roku sami ne zmogli, naj pri-tegnejo na pomoč tri do štiri **praktične učitelje** iz bližine svojega službenega mesta. Vsak učitelj vzame v delo par šol, in vse delo bo opravljeno v par dneh, zakaj učitelji bi se z veseljem, pa tudi z zagotovljenim uspehom lotili dela, saj bi delali tovaršarjem v korist. Če bi bilo treba, bi radi delali v resnici dan in noč, samo da bi bilo delo prej opravljeno in to krušno vprašanje prej rešeno.

3. Ti referati pridejo potem na dež. šol. svet. Ta ima **štirinaest dni** časa, da pregleda in presodi delo okrajnih šolskih svetov ter naposled — kar je glavno! — določi višino na posamezne osebe odplačanih zneskov na temelju izkazov, ki jih je dobil od okrajnih šolskih svetov. Da bi šlo delo hitreje izpod rok, vzame tudi dež. šol. svet na pomoč nekaj praktičnih učiteljev iz Ljubljane, ki jim da v ta namen lahko po teden dni dopusta, kar bo našemu skupnemu življenjskemu vprašanju le koristilo.

Po tem načrtu bi mi razmetali ta Gordiški voz in smo prepričani, da bi bila ta zamotana stvar rešena točno, temeljito in v najkrajšem času. Ne verjamemo, da bi na ta način tega dela ne mogli rešiti **najpozneje v enem mesecu** — pa bi jim zaradi tega ne bilo treba žrtvovati niti ene ure blagodejnega spanja!

Pomislimo moramo tudi, da ni kranjska dežela tako strašno velika, da bi je praktičen šolnik ne poznal od enega konca do drugega. Prvi pogoj pa je, da se dela lotijo — kakor smo že večkrat poudarili — praktični šolniki, oziroma uradniki, ne pa birokrati, ki si bogve kako in bogve čemu tako enostavno delo otežujejo, da ne pridejo nikamor naprej, ampak da njih cincanje in prekladanje aktov vedno tesneje zapleta vrveč okrog vrata kranjskemu učitelstvu!

Po nekaterih šolah niso vsi učitelji doma, ker jih je mnogo še vedno v vojni službi. Kaj v takem slučaju? Vodstvo dolične šole ima vendar **stanovski izkaz** doličnega učitelja, pa tudi njegove rodovinske razmere so mu znane. Če bi mu pa te razmere ne bile znane, bo vendar v doličnem kraju kak človek (žena, sodnik, prijatelj), ki bo vedel povedati, česar bi morda vodstvo ne znalo. In končno morajo vsaj okrajni šolski sveti **rešiti katastrofo** svojega učitelstva, ako ga deželni šolski svet nima. **Kakšen red pa je to?** Zaradi zanikarnosti oblasti mora trpeti učitelstvo!

Kakor vidimo in čutimo, je v tem vitalnem vprašanju, ko gre za eksistenco učitelstva, **odpovedal ves birokratski aparat**. Ker se gospodje izgubili glavo, mora učitelstvo stradati. Iz vsega postopanja s tem učiteljskim denarjem pa je tudi razvidno, da gospodje sami ne vedo, kaj hočejo. V Ljubljani se je n. pr. zgodilo, da je okrajni šolski nadzornik sklical voditelje že na tri ali štiri pomenke, a na vsakem je hotel imeti drugačne podatke glede na razdelitev tega našega denarja — dokaz, da gospod praktični šolniki sam ne ve, kaj in kako. Ali pa ima morda tako naročilo od zgoraj, samo da se rešitev zavleče in Kalteneggerjev voz se bolj zaplete.

Medtem pa, ko se tako igrajo z življenjem učitelstva, deželni odbor drbi učiteljski denar na kosčke, da nam naposled res nič drugega ne ostane nego »strgan rokav, palca beraška, prazen bokal« in stari, nepoboljšljivi — birokratski šlendriani! Vse te in take razmere so se tudi zamotale v predvno zapleten voz, ki nas tišči in ugonablja kot krvosos in ki bi mu treba resničnega Aleksandra, da ga enkrat za vselej razreže na drobne kosčke!

Ob takih razmerah ni nič čudnega, če učitelstvo vidno telesno hira in duševno tako trpi, da se mu odpira pot do zdravnika, ki pa ne more nič drugega konstatirati, nego da je učitelstvo iztrpano in izmognano ter rabi kruha in počitka!

Gospodje sami vžigajo v Gordiški voz odznak našega trpljenja in grb svoje plemenitosti — mrtvaško glavo!

O neki nujni reformi v naši organizaciji.

Slovensko učitelstvo je pokazalo že nešteto krat, da se v polni meri zaveda svojega pomena v narodnem kulturnem življenju. Da ta zavest ni rodila onih sadov, ki bi jih bilo nujno želeli, je žalobno neizpolnjenost resnice. Raziskovati vzroke teh neuspehov, mi danes ni namen, ako-ravno bi bilo to jako koristno delo. Slovensko učitelstvo ne bo smelo mimo teh vzrokov z zavezanimi očmi in s plaščem usmiljenja, ker bi s takim postopanjem oškodovalo predvsem samo sebe, odreklo bi se vsakemu globljemu spoznanju resničnih razmer, s katerimi mora vsakdo računati, ki hoče za svojo pošteno voljo tudi poštenih uspehov; resigniralo bi na dragocene nauke, ki jih vsak izgrešen postopek v obliki nudi človeku, ki se resno trudi, priboriti svojim mislim pravo in polno istinitost ter jih postaviti v krvi in mesu na sodobna tla. To delo slovensko učitelstvo še čaka; izvršiti se bo moralo sine ira et studio.

Rekel sem: na sodobna tla. Ta sodobna tla niso nekaj povsem novega, oblika iztrgana iz organske celote. So življenje, ki temelji v prošlosti, ki se je nujno porodilo iz razvojnih komponent naše polpreteklosti. Zanjih vzrokov in gibalnih sil nam bo na vsak način iskati v ravnokar zaključeni zgodovinski epohi. Toda med včeraj in danes zija nepremostljiv prepad, in le najsutlilnejše, rekel bi, metafizične nitke vežejo po večno neizpremenljivem vzročnem zakonu oba tako bistveno se razlikujoča svetova. Nove življenjske oblike kijejo že z neodoljivo silo na dan; danes velja predvsem: odprto oko in uho, na stežaj odprto srce, da nam ne uide niti atom onih sestavnih sil, iz katerih se gradi nova življenjska stavba izmučenega človeštva. Le v kolikor se nam bo posrečilo zainteresirati na gradnji te bodoče stavbe vse sloje našega naroda, v toliko se nam bo ta stavba tudi posrečila. Gorje nam, če se ne oprostimo usodepolne zmote prejšnjih dni, da so le inteligentije poklicani graditi iz samih sebe kulturo kakega naroda. Ta pot vodi le do nesrečne izolacije narodnega razumnštva od svojega ljudstva, ustvarja iz narodnega organizma dva tuja si svetova, ki si stojita nasproti deloma brezbrizno in tuje, deloma celo sovražno. Taka kultura je laži-kultura, je stavba v oblakih. Slovenski umetniki, književniki in šolniki bi znali o tem pripovedovati žalostno poglavje iz dni, ki so bili.

Ta dragocen nauk si bo moralo slovensko učitelstvo dobro vtisniti v spomin in na njegovem temelju začrtati vse svoje delovanje v bodočnosti. To je vsa skrivnost demokratske ideje. Sli bomo med ljudstvo, a ne sporadično, ampak sistematično, ne sledeč impulzom trenutnega kavarniškega navdušenja, ampak po dobro premišljenem načrtu, ponoreno iz srčnih nagibov, a izbrušenim na kamenu sisteme — ustvarjajočega, filozofsko-umerjenega razuma; ne s supranaturalnimi eksotičnimi dogmami, ampak edino z

željo, spoznavati svoj narod, poiskati v njem samem vse one zdrave moralne sile, na katere hočemo postaviti trdno stavbo bodoče kulture.

Odpira se nam tedaj s tega vidika ogromno torišče, na katerem nam bo preizkušati svoje moči. V to svrhu potrebujemo pa krepke organizacije za svojo lastno izobrazbo, a tudi kot izhodišče. In to je za enkrat ono, na kar sem hotel danes opozoriti svoje stanovske tovariše in tovarišice širom slovenske domovine.

Naše stanovske organizacije ne odgovarjajo več v svoji strukturi zahtevam časa. Preozke so, pretesne! V okviru naših društvenih pravil se ne moremo več gibati, ovirajo nas pri vsakem svobodnejšem in odločnejšem razmahu življenjskih energij. Hočemo zraka, svobode in prostora! Rabimo društev, ki bodo lahko organizirala naše kulturno delo med ljudstvom. Vse panoge modernega socialnega dela morajo biti osredotočene v naših društvih, iz njih morajo izhajati vse pobude za kulturno delo slovenskega učitelstva. Društev, ki nam po svojih omejenih pravilih ne prestopajo zabičujoče nekompetenco o vseh drugih, izven zgolj pedagoških in stanovsko-gimotnih zadevah, ne rabimo več. Ta društva bi bila anahronizem, ki bi nam onemogočal sploh vsako delo med ljudstvom, v prvi vrsti ravno ono delo, od katerega si obojamo, da nam prinese novo dobo naše zgodovine, da dvigne naš narod v eno vrsto z drugimi tekmujočimi omikanimi narodi.

Popolnoma neopravičen bi bil morebiten ugovor, da rabimo svoja društva v današnji strukturi izključno za svoje stanovske koristi, da pa imamo za drugo svoje delovanje povsod raznih političnih in kulturnih društev na razpolago. Da, imamo jih, a posluževali se jih bomo, kadar bomo mi hoteli. V takih neučiteljskih društvih je učitelstvo do sedaj ubijalo vse svoje moči, in to v nešteto slučajih ne za ljudske koristi, marveč za intencije raznih podeželnih in malomeščanskih klik. Ogromno delo je vršilo učitelstvo dan za dnevom, a sadove tega niti delilo ni z raznimi narodnimi maliki, kaj še, da bi jih zahtevalo izključno le zase. Med delavci-učitelji in ljudstvom so stale kilke, a škodo je trpelo od teh nepravilnih razmer ljudstvo in učitelstvo. Ustvarjamo si za vse kompetentna društva in izločili smo na ta način steno, ki je stala do sedaj med nami in narodom. Kritike se nam ni bati: imamo bogate izkušnje in utrjene roke, in naše delo bo javno. Nastopali bomo lahko z odprtim vezirjem, podri umetno kuliso, ki nas je ločila doslej od ljudstva in skrivala naš trud in našo dobro voljo pred edino poklicanim faktorjem: ljudsko sodbo.

Izhajaje iz teh predpostav, se je obrnil odbor Sežanskega učiteljskega društva na vodstvo Zaveze, da prouči to perečo zadevo ter izdala za vsa v Zavezi včlanjena učiteljska društva enotna vzorna pravila, ki bodo omogočala učitelstvu, da razvije vse svoje sile že v okviru svojih lastnih organizacij. Te morajo postati naše prave duševne delavnice in izobraževalnice. Edino naša lastna društva so poklicana dajati učitelstvu vse potrebne direktive v veliki dobi, ki se bliža z onjaškimi koraki, da preizkuša našo moč in politično zrelost.

Al. Hreščak.

Klic po pomoči poročenih učiteljic z učiteljii z Gor. Stajerske.

»Deutscher Montag«, malo znani mariborski tednik, prinaša v svoji 5. številki z dne 4. februarja t. l. pod naslovom »Ein Notschrei der Lehrerehepaare aus Obersteier« sledeči zanimiv članek. Njegova vsebina ima dokaj sorodnosti tudi z našimi bednimi razmerami, ker gre tam in tu za učiteljske zakonske pare. Članek pravi:

Kogar bogovi sovražijo, tega napravijo za učitelja. Tako govori stano reklo. Toda bridka izkušnja uči: Kogar bogovi slepo in fanatično sovražijo in ga hočejo na vsak način ugonobiti, tega napravijo za učitelja, ki poroče svoje kolege. Le-te so — vsaj na Stajerskem — izmed siromašnih najsiromašnejše.

Polna 4 leta moramo požirati krivico nad krivico. Leta 1914. je dobilo učitelstvo kot predprijem k regulaciji svojih plač, ki je bila to leto obljubljena, draginski doklade, ki so jih šteli v pokojnino. Toda tako učitelji kakor učiteljice teh poročenih parov sta dobila veliko manj kakor ostalo učitelstvo.

Mi poročeni pari, v prvi vrsti poročene učiteljice — poročene namreč z učitelji — smo od te dobe učne osebe druge vrste. Pri vojnih dokladah leta 1915. je bilo za deželo Stajersko nekaj samo ob